

รูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบ
บนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง

A Non-Formal Education Administration Model
for Highland People and the Nation's Security

อาจารย์สนธิ หาจตุรัส
อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษานอกระบบ คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

RAJABHAT CHIANG MAI
Research Journal

รูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูง เพื่อความมั่นคง

A Non-Formal Education Administration Model for Highland People and the Nation's Security

อาจารย์สนธิ หาจตุรัส

อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษานอกระบบ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง ผู้ให้ข้อมูลหลักคือเลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบฯ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการสถานีวิทย์โทรทัศน์แห่งประเทศไทยประจำจังหวัด หัวหน้าฝ่ายจัดผังรายการสถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นประจำจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบฯ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบฯ ครูนิเทศบนพื้นที่สูง และครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตประกอบการสอบถาม การอภิปรายกลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. การบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงส่วนใหญ่จัดเป็น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” กลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือ ใช้หนังสือแบบเรียนภาษาไทย หน่วยที่ 1 ประเทศของเรา และหน่วยที่ 2 ในหลวงของเรา และกลุ่มการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในหมวดวิชาประสบการณ์ชีวิต สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สอนโดยการฝึกฟัง พูด อ่าน และเขียน ร้องเพลงชาติไทย เพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงสดุดีมหาราชา เคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระแม่เมตตา และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในวันสำคัญของชาติ รัฐให้ค่าใช้จ่ายรายหัว ค่าใช้จ่ายตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี มีครูประจำศูนย์ละ 1-2 คน ศูนย์การเรียนเป็นอาคารไม้ การศึกษานอกระบบที่จัดโดยหน่วยงานอื่น ได้แก่ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ และคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์

2. ปัญหาในการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง คือ ขาดสื่อการเรียนการสอน บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจและขาดความรู้ในการจัดการศึกษานอกระบบ หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบไม่ร่วมมือกันในลักษณะของ “เครือข่าย”

3. รูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง คือ LIFELONG Model

Abstract

The objectives of this research were to study the state and problems in non-formal education administration for national security and to formulate the non-formal education administration for national security model. The key informant was Secretary-General of the Office of Non-Formal and In- Formal Education. The samples were Chiang Mai, Chiang Rai and Mae Hong Son provincial governors, director of the Office of Radio of Thailand, director of the Office of Television of Thailand, editor of local newspaper in Chiang Mai, administrators of Provincial Office of the Non-Formal and Informal Education, chairman of school charter, administrators of district Non-Formal and Informal Education Centre, supervisors and teachers of the Mae Fah Luang Education Center for Highlanders. The data was gathered by documentary studies, in-depth interviews, observation, and asking, focus group discussion. The data was analyzed by using frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, content analysis and synthesis. The results of this research are as follows.

1. The state of the non-formal education administration for national security is mostly in the form of Mae Fah Luang Education Center for Highlanders. For the literacy education uses the Thai subject textbook unit one in the topic of "Our Nation" and "Our King". For the basic education uses the Thai subject textbook in the life experience unit and the second topic of "Duty of the Citizens", Culture and Social living and the fourth topic of "History". The teaching methods include of listening, speaking, reading and writing, national anthem singing, Long Life the King singing and Carol King singing, flag-raising ceremony, praying and participating in community activities on important days and festivals. The state subsidizes the per head budget for student and subsidizes the budget conforms the 15 years free learning project. There are 1-2 teachers for 1 learning center. The center buildings are made from the wood. The other non-formal education organizations were radio and television broadcasting and newspaper column.
2. The problems of the non-formal education administration for national security were educational innovation lacking, morale lacking of the persons, lacking of knowledge and teaching techniques of the persons, lacking of the non-formal education organization network.
3. The Non-formal Education Administration Model for National Security is "LIFELONG Model"

บทนำ

การบริหารจัดการศึกษาของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและกลุ่มเป้าหมาย ปัญหาความไม่เข้าใจกันของคนในสังคมไทยที่ผ่านมาทำให้เกิดวิกฤติการณ์ความไม่สงบและทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม การสร้างคุณค่าร่วมกันของคนในชาติที่มีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อให้เกิดความมั่นคง

ของชาติ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง (สภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2550:4-7) ปัญหาความไม่เข้าใจกันของคนในสังคมไทยส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการหล่อหลอมจิตสำนึกในความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในชาติ ที่ไม่ตรงกันจากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อบุคคล เช่น คนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และนักวิชาการในลักษณะของการศึกษานอกระบบ จึงทำให้เกิดความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนบนพื้นที่สูงทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยซึ่งมีความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในประเทศทั้งด้านภาษา การสื่อสาร วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ จากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า สภาพและปัญหาในการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงเป็นอย่างไร และรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย มาตรการและแนวทางในการบริหารจัดการศึกษานอกระบบเพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และกำหนดรูปแบบการบริหาร จัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง
2. ได้รูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง
3. ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูง เพื่อความมั่นคง นำเสนอหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษาของประเทศระดับกระทรวง ไปกำหนดเป็นนโยบาย ระดับกรม ไปกำหนดเป็นมาตรการและระดับปฏิบัติการได้นำรูปแบบ วิธิดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของชาติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดและนโยบายด้านความมั่นคง สภาความมั่นคงแห่งชาติ (2550: 19-20) ได้วางแผนนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ มุ่งรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติให้เกิดความสมดุลทุกด้านและมุ่งสนับสนุนนโยบายด้านอื่น ๆ ของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไม่ให้มีปัจจัยเสี่ยงต่อความมั่นคงของชาติและให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตและศักยภาพของคนในชาติ

2. แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง เกษม วัฒนชัย (2552: 1-3) ได้ให้ทัศนะที่เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ ว่าในการจัดการศึกษาของประเทศใด ๆ เป้าหมายคือการสร้างจิตใจของคนในชาติให้มีหัวใจเพื่อส่วนรวมและเพื่อสร้างพลเมืองที่ประเทศนั้น ๆ ต้องการที่จะทำให้เกิดความมั่นคงขึ้นในชาติของตน เช่นในประเทศไทยต้องจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้คนมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การจัดการศึกษาต้องใช้กระบวนการสั่งสอนอบรมทั้งในบ้าน วัด สถานศึกษา และชุมชนตามความต้องการมุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ การเรียนรู้ที่ดีขึ้น เจริญงอกงามขึ้น โดยสิ่งที่เรียนรู้จะต้องประกอบด้วย เป้าหมาย เนื้อหา

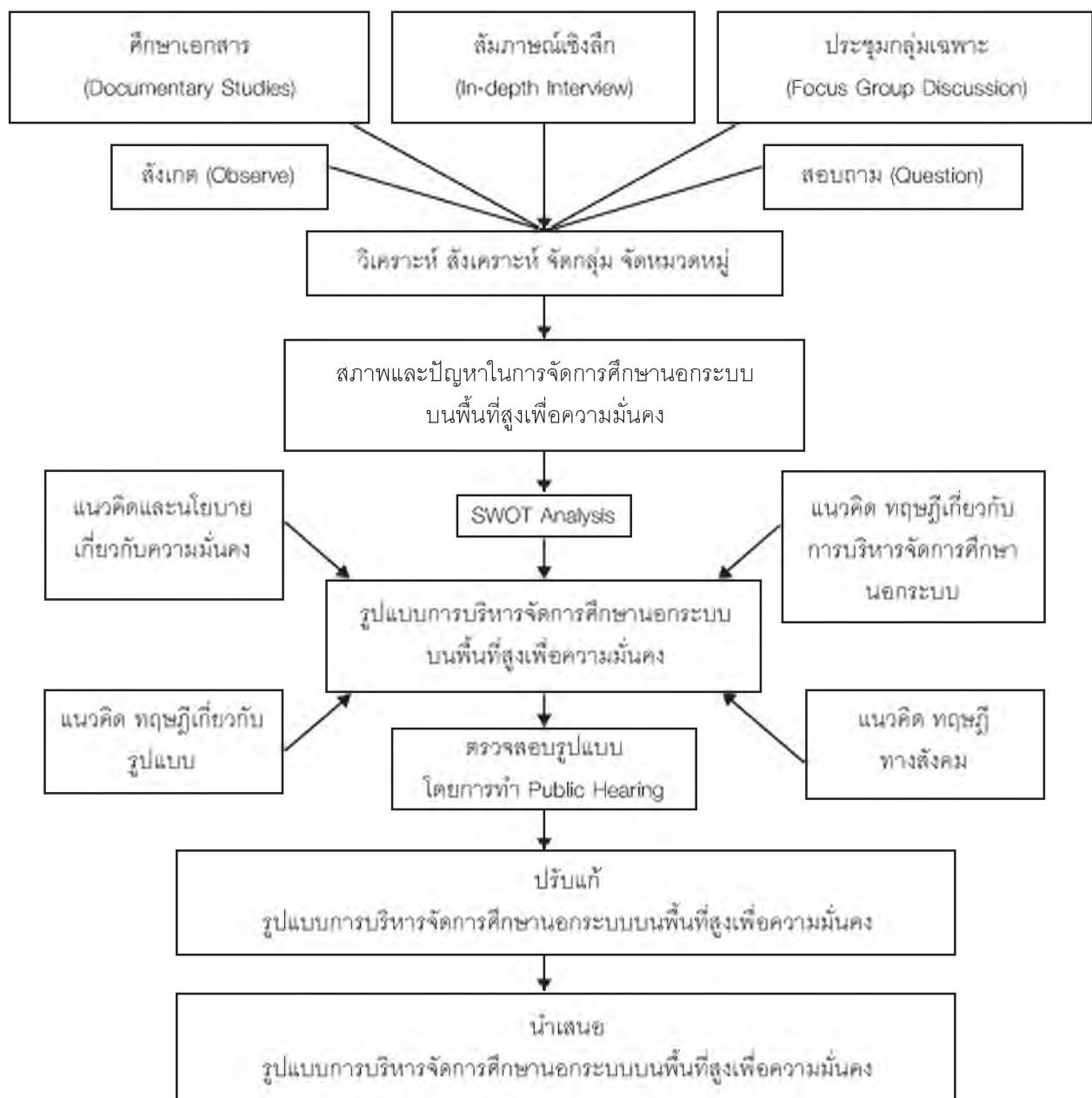
กิจกรรม และการให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเต็ม (Integrity) และการยึดมั่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม กล่าวคือ คนเต็มต้องแยกแยะได้ว่าอะไรถูกหรืออะไรผิด แล้วยึดมั่นในสิ่งที่ถูก ปฏิเสธในสิ่งที่ผิด

3. แนวคิดการบริหารจัดการศึกษานอกระบบ อีวาน อิลลิช (Ivan Illich) (อ้างใน วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2539: 107) ซึ่งได้กล่าวว่า การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เป็นรูปแบบของการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น รูปแบบการให้การศึกษาามีหลายวิธีและเป็นการศึกษาตลอดชีวิต

4. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ บุญชม ศรีสะอาด (2533:3-5) ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของรูปแบบ ว่า คือองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบ จะต้องมีความสัมพันธ์และมีทิศทางไปในแนวเดียวกัน

โดยมีรายละเอียดของกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นรูปแบบวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงในด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พื้นที่บนพื้นที่สูงใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 1 คน ผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 8 คน หัวหน้าฝ่ายจัดผังรายการและฝ่ายข่าวสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด จำนวน 8 คน ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยกรมประชาสัมพันธ์ ประจำเขต จำนวน 1 คน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ จำนวน 8 คน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด จำนวน 8 คน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจำนวน 40 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 40 คน ครูนิเทศ จำนวน 60 คน ครูผู้สอนบนพื้นที่สูง จำนวน 649 คน นักศึกษา 16,830 คน ผู้นำชุมชนบนพื้นที่สูง 584 คน

กลุ่มเป้าหมาย คือ เลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 1 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 3 คน หัวหน้าฝ่ายจัดผังรายการและฝ่ายข่าวสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด จำนวน 3 คน ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยกรมประชาสัมพันธ์ ประจำเขต จำนวน 1 คน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ จำนวน 3 คน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด จำนวน 3 คน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 6 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 6 คน ครูนิเทศบนพื้นที่สูง จำนวน 12 คน ครูผู้สอนบนพื้นที่สูง จำนวน 30 คน นักศึกษาบนพื้นที่สูง 30 คน ผู้นำชุมชนบนพื้นที่สูง 12 คน รวมทั้งหมดจำนวน 110 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) แบบจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Form) เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงในด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

2. แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงในด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

3. แบบบันทึกการอภิปรายกลุ่มเฉพาะ เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษานอกระบบ บนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงในด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป เพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพและปัญหาการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง

4. แบบบันทึกการทำ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดกลุ่ม และจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จาก ขั้นที่ 1-4 เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง

5. แบบสอบถามประกอบการทำประชาพิจารณ์ เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบ บนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการ ดังนี้ ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาสภาพที่เป็นจริงโดยการสังเกต และสอบถาม อภิปรายกลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการบริหาร จัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค แล้วสรุปเป็นรูปแบบการบริหาร จัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง นำรูปแบบที่ได้ไปตรวจสอบโดยการทำประชาพิจารณ์ และนำมา ปรับปรุงแก้ไขให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตประกอบการ สอบถาม และการอภิปรายกลุ่มเฉพาะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1) สภาพการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง พบว่า ส่วนใหญ่สถานศึกษาในสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตภาคเหนือตอนบนมีการบริหารจัดการศึกษา ในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” โดยการบริหารจัดการด้านวิชาการ สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือจัดตามโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือบนพื้นที่สูงจะใช้หลักสูตรและหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่สำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดจัดทำขึ้น เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดความจงรักภักดี ต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อยู่ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประเทศของเรา และหน่วยที่ 2 ในหลวง ของเรา ส่วนการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2549) และเนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์จะอยู่ในกลุ่มหมวดวิชา

ประสบการณ์ สารที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และสารที่ 4 ประวัติศาสตร์ สำหรับวิธีการจัดการศึกษา การสอน สื่อ และกิจกรรมที่ใช้ในการให้การศึกษา ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันไม่มากนัก วิธีการจัดการศึกษาใช้การเรียนแบบชั้นเรียน และแบบนิตยภัทกลุ่ม วิธีการสอนใช้วิธีการอ่านให้ฟัง ฟังให้พูด ฟังให้อ่าน ฟังให้เขียน ฟังให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สื่อการสอน คือ แบบเรียน หนังสือพิมพ์ วิทยุ แผ่น CD โทรศัพท์ กิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การร้องเพลงชาติไทย เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงสดุดีมหาราชา กิจกรรมนอกชั้นเรียน ได้แก่ กิจกรรมเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา และการเข้าร่วมกิจกรรมที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดขึ้นในวันสำคัญของชาติและวันนักขัตฤกษ์ ด้านงบประมาณ รัฐมีเงินอุดหนุนในการจัดการศึกษาเป็นค่าใช้จ่ายต่อหัว ค่าใช้จ่ายตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ และค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านบริหารงานบุคคล แต่ละศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ส่วนใหญ่ มีครูประจำ 1 คน เป็นครูอัตราจ้างรายปี มีประกันสังคม ด้านบริหารทั่วไป อาคาร ศูนย์การเรียน ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชุมชน เป็นอาคารไม้กึ่งถาวร ค่าวัสดุก่อสร้างได้รับงบประมาณจากรัฐ ส่วนแรงงานได้รับการอุทิศจากชาวบ้าน สำหรับการให้การศึกษาที่เกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์โดยสื่อสาธารณะที่มีอยู่ในพื้นที่ คือ รายการวิทยุโทรทัศน์ ตารางเวลาออกอากาศจะถูกกำหนดโดยหน่วยงานจากส่วนกลาง มีบ้างที่สื่อในพื้นที่เป็นผู้กำหนด เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงด้านความมั่นคงของทหารจะกำหนดตาราง และรายการออกอากาศเอง ส่วนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนและบุคคลบนพื้นที่สูงเกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2) ปัญหาการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง พบว่า ด้านวิชาการ หลักสูตรยังขาดการความเป็นท้องถิ่นและการให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ด้านบริหารงานบุคคล ครูผู้สอนบนพื้นที่สูงประจำอยู่ที่ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ส่วนใหญ่มีฐานะเป็นครูอัตราจ้างรายปี มีอัตราครูอยู่ประจำศูนย์ละ 1 คน ไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานที่ต่อเนื่อง ไม่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูด้านการศึกษานอกระบบ ทำให้ไม่มีความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในการจัดการศึกษานอกระบบ ไม่มีความมั่นคงในอาชีพ ปฏิบัติงานเพื่อรอการสอบบรรจุเป็นข้าราชการครูในระบบหรือสอบเป็นข้าราชการสายอื่น ด้านบริหารทั่วไป ปัญหาที่พบคือ มีนักศึกษาย้ายถิ่นตามผู้ปกครองทำให้การเข้ารับการศึกษาคงไม่ต่อเนื่อง สถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุ และหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามภารกิจที่รับผิดชอบของหน่วยงาน ไม่มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน บนพื้นที่สูงบางพื้นที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ บางพื้นที่มีปัญหาในการรับคลื่นสัญญาณวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ส่งไปถึงล่าช้า และขาดนักข่าวที่มีความรู้ความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมของบุคคลบนพื้นที่สูง

3) รูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง คือ LIFELONG Model คือ

L: Local การบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง ต้องให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ในความเป็นภูมิสังคม กล่าวคือ การบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงที่มุ่งจะให้เกิดความมั่นคงของชาติขึ้น รูปแบบการบริหารจัดการทางด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไป จะต้องคำนึงถึงลักษณะที่ตั้งของชุมชนบนพื้นฐานบริบทของลักษณะทางกายภาพภูมิศาสตร์และลักษณะทางสังคมที่แตกต่างไปจากพื้นที่ปกติ

I: Innovations การบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง ต้องให้ความสำคัญกับสื่อและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบุคคลและชุมชนบนพื้นที่สูง กล่าวคือ สื่อและนวัตกรรมที่ใช้เป็นสื่อในการจัดการศึกษากับบุคคลและชุมชนบนพื้นที่สูงนั้นต้องทำงานได้ตามลักษณะทางกายภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีความแตกต่างและทำหน้าที่ได้ในฐานะสื่อเพื่อสื่อให้บุคคลและชุมชนบนพื้นที่สูงซึ่งมีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการปลูกฝัง เรียนรู้ และมีเจตคติที่ดีในการทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทยและมีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

F: Functional การบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง ต้องให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาต้องเป็นหลักสูตรแบบเบ็ดเสร็จที่สอนทั้งเรื่อง การพูด การอ่านออกเขียนได้ และความมั่นคงของชาติ ซึ่งบุคคลและชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

E: Educate การจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง ประการแรกต้องสร้างให้ครุมีเจตคติในการรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ก่อน และประการที่สองต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับกระบวนการ และวิธีการในการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลและชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งมีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อให้รับรู้ ทำหน้าที่พลเมืองที่ดีของประเทศไทย สร้างเจตคติที่ดี และปลูกฝังนิสัยให้เกิดความผูกพันความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

L: Library การจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง ต้องให้ความสำคัญและใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น บ้านหนังสือ ห้องสมุด ป่าชุมชน ลานวัฒนธรรม ศูนย์ Internet ตำบล วัด แหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณวัตถุ ฯลฯ ทั้งนี้ นอกจากบุคคลและชุมชนบนพื้นที่สูงจะเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีจากการได้เข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและชุมชนเพิ่มขึ้นแล้ว ยังสร้างความตระหนัก ความรักความผูกพันต่อแหล่งเรียนรู้ รวมไปถึงท้องถิ่น ชุมชนและประเทศชาติโดยรวมที่ตนเองได้อยู่อาศัย

O: Organize การจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง มีหลายหน่วยงานที่ร่วมจัดทำ เช่น องค์การทางการศึกษา สื่อสาธารณะ หน่วยงานด้านความมั่นคงฯ จำเป็นต้องจัดระบบองค์การเพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

N: Network การจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง เป็นภารกิจของหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เช่น หน่วยงานด้านการศึกษา หน่วยงานด้านความมั่นคง หน่วยงานด้านสื่อสาธารณะ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน ควรสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานและจัดทำแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน

G: Government รัฐต้องให้ความสำคัญด้านการจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง ตามบทบาทและภารกิจด้านการจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงได้กระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน ดังนั้น รัฐควรกำหนดนโยบาย มาตรการ วิธีดำเนินงานแบบบูรณาการของหน่วยงานร่วมกัน และรัฐจะต้องให้ความสำคัญสนับสนุนหน่วยงาน บุคลากรและสื่อสาธารณะให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ก่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ได้อย่างเต็มกำลัง

การอภิปรายผล

1) สภาพการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่ มีการบริหารจัดการศึกษาในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” โดยการบริหารจัดการด้านวิชาการ สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือจัดตามโครงการส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือบนพื้นที่สูงจะใช้หลักสูตรและหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดจัดทำขึ้น เนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อยู่ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประเทศของเรา และหน่วยที่ 2 ในหลวงของเรา ส่วนการศึกษาขั้นพื้นฐานจะใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2549) และเนื้อหาที่ส่งเสริมให้เกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์จะอยู่ในกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง

วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สำหรับวิธีการจัดการศึกษา การสอน สื่อ และกิจกรรมที่ใช้ในการให้การศึกษา ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันไม่มากนัก วิธีการจัดการศึกษาใช้การเรียนแบบชั้นเรียน และแบบนิตยภัทกลุ่ม วิธีการสอนใช้วิธีการอ่านให้ฟัง ฝึกให้พูด ฝึกให้อ่าน ฝึกให้เขียน ฝึกให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา เป็น สื่อการสอน คือ แบบเรียน หนังสือพิมพ์ วิทยุ แผ่น CD ไทท์ทัศน์ กิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การร้องเพลงชาติไทย เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงสดุดีมหาราชา กิจกรรมนอกชั้นเรียน ได้แก่ กิจกรรมเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ แม่เมตตา และการเข้าร่วมกิจกรรมที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชน จัดขึ้นในวันสำคัญของชาติและวันนักขัตฤกษ์ รัฐมีเงินอุดหนุนในการจัดการศึกษาเป็นค่าใช้จ่ายต่อหัว ค่าใช้จ่ายตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ และค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แต่ละศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ส่วนใหญ่มีครูประจำ 1 คน เป็นครูอัตราจ้างรายปี มีประกันสังคม อาคารศูนย์การเรียน ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชุมชน เป็นอาคารไม้กึ่งถาวร ค่าวัสดุก่อสร้างได้รับงบประมาณจากรัฐ ส่วนแรงงานได้รับการอุทิศจากชาวบ้าน สำหรับการให้การศึกษาที่เกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยสื่อสาธารณะที่มีอยู่ในพื้นที่ คือ รายการวิทยุโทรทัศน์ ตารางเวลาออกอากาศจะถูกกำหนดโดยหน่วยงานจากส่วนกลาง มีบ้างที่สื่อในพื้นที่เป็นผู้กำหนด เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงด้านความมั่นคงของทหารจะกำหนดตารางและรายการออกอากาศเอง ส่วนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนและบุคคลบนพื้นที่สูงเกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานสภาพและข้อมูลการจัดการศึกษานบนพื้นที่สูงของ สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ (2555) ที่ระบุถึง การจัดการศึกษานบนพื้นที่สูงของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะจัดในลักษณะของศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” และมีรายละเอียดของข้อมูลเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับสภาพการจัดการศึกษานบนพื้นที่สูงที่พบในการวิจัยครั้งนี้

2) ปัญหาการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง จากผลการวิจัยพบว่า ด้านบริหารงานบุคคล ครูผู้สอนบนพื้นที่สูงประจำอยู่ที่ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ส่วนใหญ่มีฐานะเป็นครูอัตราจ้างรายปี มีอัตราครูอยู่ประจำศูนย์ละ 1 คน ไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานที่ต่อเนื่อง ไม่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูด้านการศึกษานอกระบบ ทำให้ไม่มีความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในการจัดการศึกษานอกระบบ ไม่มีความมั่นคงในอาชีพ ปฏิบัติงานเพื่อรอการสอบบรรจุเป็นข้าราชการครูในระบบหรือสอบเป็นข้าราชการสายอื่น ด้านบริหารงานทั่วไป ปัญหาที่พบคือ มีนักศึกษาย้ายถิ่นตามผู้ปกครองทำให้การเข้ารับการศึกษามีต่อเนื่อง สถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อสาธารณะที่ให้การศึกษาคือข้อมูลข่าวสาร ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามภารกิจที่รับผิดชอบของหน่วยงาน ไม่มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน บนพื้นที่สูงบางพื้นที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ บางพื้นที่มีปัญหาในการรับคลื่นสัญญาณวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ส่งไปถึงล่าช้า และขาดนักข่าวที่มีความรู้ความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมของบุคคลบนพื้นที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ รุ่งโรจน์ ตรงสกุล (2530:บทคัดย่อ) ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “เงื่อนไขทางสังคมและคุณสมบัติส่วนตัวกับการปฏิบัติงานของครูอาสาสมัครโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา” ซึ่งมีข้อค้นพบว่า ครูอาสาสมัครไม่สามารถจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่ผู้ใหญ่ได้เท่าที่ควร ไม่เป็นไปตามหลักการของการปฏิบัติตามหลักสูตร ครูไม่มีความเข้าใจและการจัดกิจกรรมรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและการตอบสนองความต้องการของชุมชน การไม่สามารถปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ จะทำให้การจัดการศึกษาหักเห หรือผิดเป้าหมายไป และสอดคล้องกับรายงานวิจัยของ จิรา จันทรกระจำ (1976:บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการให้การศึกษาแก่บุคคลบนพื้นที่สูง พบว่า ควรมีการอบรมครูเฉพาะทางและให้เงินเดือน สวัสดิการแก่ครูมากพอที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจที่อยากจะทำงานกับบุคคลบนพื้นที่สูง

3) รูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง คือ LIFELONG Model เป็นรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคงที่ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่นและกลุ่มเป้าหมาย สื่อและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบนพื้นที่สูง หลักสูตรแบบเบ็ดเสร็จที่สอนทั้งเรื่องการอ่านออกเขียนได้และความมั่นคงของชาติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ต้องให้ความรู้ สร้างเจตคติ และปลูกฝังนิสัยให้เกิดความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แหล่งเรียนรู้และการใช้แหล่งเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น บ้านหนังสือ เป็นต้น การจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง เป็นภารกิจของหลายหน่วยงานที่ต้องร่วมกันดำเนินงาน เช่น องค์กรทางการศึกษา สื่อสาธารณะ หน่วยงานด้านความมั่นคง หน่วยงานด้านการปกครอง เป็นต้น จำเป็นต้องมีการประสานงาน จัดระบบองค์การ สร้างเครือข่าย จัดทำแผนงานโครงการ และการปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และรัฐต้องให้ความสำคัญด้านการจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง โดยการกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ วิธีดำเนินงานของหน่วยงานที่มีบทบาทและภารกิจร่วมกัน สนับสนุนนโยบาย และสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร ผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้มีการกำหนดอัตราและตำแหน่งครูอัตราจ้างประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ให้เป็นข้าราชการครู มีสิทธิรับสวัสดิการเบี้ยยังชีพหรือเบี้ยเลี้ยงภัย และให้การสนับสนุนสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการกำหนดรูปแบบของ บุญชม ศรีสะอาด (2533:3-5) ที่ให้แนวคิดว่า คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของรูปแบบคือ องค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ จะต้องมีความสัมพันธ์และมีทิศทางไปในแนวเดียวกัน และสอดคล้องกับแนวคิดและนโยบายด้านความมั่นคงของสภาความมั่นคงแห่งชาติ (2550:17-20) ที่ได้วางแนวนโยบายความมั่นคงแห่งชาติของไทยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ มุ่งรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติให้เกิดความสมดุลทุกด้าน และมุ่งสนับสนุนนโยบายด้านอื่น ๆ ของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไม่ให้มีปัจจัยเสี่ยงต่อความมั่นคงของชาติและให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตและศักยภาพของคนในชาติ และสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการศึกษานอกระบบของ อีวาน อิลลิช (Ivan Illich) (อ้างใน วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2539 : 170) ซึ่งได้ กล่าวว่า การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เป็นรูปแบบของการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น รูปแบบการให้ศึกษามีหลายวิธีและเป็นการศึกษาตลอดชีวิตและสอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่อง “การจัดการประถมศึกษาเพื่อปวงชนสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสในชนบทห่างไกลในประเทศไทย” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2532) ที่ได้เสนอแนะรูปแบบการจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขาบนพื้นที่สูงไว้ว่า การจัดการศึกษาให้แก่ชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงจะเกิดประสิทธิภาพได้ จะต้องให้ความสำคัญกับท้องถิ่นและกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกว่าเป็นของตน การจัดการศึกษาบนพื้นที่สูงเป็นภารกิจของหลายหน่วยงาน ควรจะจัดให้มีหน่วยงานที่จะประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการศึกษา เพื่อการวางแผนการทำงานร่วมกันและร่วมมือกันปฏิบัติงาน รวมไปถึงการใช้สื่อมวลชนคือวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และชุมชนเป็นแหล่งในการเรียนรู้ และสอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่อง “นโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาในประเทศไทย” ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป., บทคัดย่อ) ที่ได้นำเสนอไว้ว่า นโยบายการจัดการศึกษานอกระบบให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง ควรจัดทำหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับบุคคลบนพื้นที่สูง เพื่อให้การศึกษาได้มีส่วนช่วยให้บุคคลบนพื้นที่สูงสามารถพึ่ง พุด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ รู้จักคิดเป็น คิดชอบ เป็นพลเมืองที่ดี มีความผูกพันทางจิตใจนิยมในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และมีความสำนึกว่าเป็นคนไทยหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาความมั่นคงของชาติได้ประการหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ระดับกระทรวง ควรนำ LIFELONG Model ไปกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ วิธีดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของชาติ
- 2) ระดับกรม ควรนำ LIFELONG Model ไปกำหนดมาตรการและวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของชาติ
- 3) ระดับปฏิบัติการ ควรนำ LIFELONG Model มาสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

ควรศึกษาประสิทธิผลของการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง โดยใช้ LIFELONG Model

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย. คำกล่าวปาฐกถาพิธีเปิดงานวิชาการมหกรรมห้องเรียนชุมชน เรื่องนวัตกรรม การศึกษาไทยกับเด็กแนวใหม่หัวใจเพื่อชุมชนวันที่ 30 ตุลาคม 2552 ณ ห้องประชุมเอื้องคำ ชั้น 3 อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 2552.
- จิรา จันทรกระจำง. ชาวเขาในประเทศไทยและรูปแบบใหม่ทางการศึกษา. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. Northern Colorado University. 1976.
- บุญชม ศรีสะอาด. รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์. มหาสารคาม: อภิชาติ การพิมพ์. 2533.
- รุ่งโรจน์ ตรงสกุล. เงื่อนไขทางสังคมและคุณสมบัติส่วนตัวกับการปฏิบัติงานของครูผู้สอนโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) : กรณีบ้านปางสาและบ้านธาตุ จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2530.
- วิลโลว์ ตั้งจิตสมคิด. การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. 2539.
- สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ. ข้อมูลการจัดการศึกษานบนพื้นที่สูง. http://www.northnfe.net/ed_hilltribe/hilltribe_learn_center.php. (1 สิงหาคม 2555)
- สภาความมั่นคงแห่งชาติ. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2550-2554. http://www.nsc.go.th/files/attach_doc/strategy_doc/PolicySecurity50.pdf. (1 สิงหาคม 2555)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการวิจัยเรื่องนโยบายและการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (ม.ป.ป.).
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. รายงานวิจัยเรื่องการจัดการประถมศึกษาเพื่อปวงชนสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสในชนบทห่างไกลในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2532.

บทปริทัศน์

รูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณดี ม้าลำพอง

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการวิจัยเรื่องนี้เป็น การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง ผลการวิจัยที่ผู้ปริทัศน์คาดหวังว่าจะได้เห็นจากการวิจัยครั้งนี้คือ รูปแบบการบริหาร ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูง ที่จะมึผลต่อการพัฒนาความมั่นคง คำสำคัญคือ รูปแบบการบริหาร พื้นที่สูง และความมั่นคง การจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงที่มีลักษณะเฉพาะเกี่ยวกับบริบททางสภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม น่าจะมีรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบที่สอดคล้องกับบริบททางสภาพแวดล้อม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม น่าจะมีรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบที่สอดคล้องกับบริบทบนพื้นที่สูง และที่สำคัญต้องมึผลต่อการสร้างความมั่นคง ถ้าพิจารณาจากแนวคิดของเกษม วัฒนชัย ที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นกรอบความคิดการวิจัยคือ ผลของการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้คนมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ นำไปสู่เป้าหมายของการสร้างจิตใจของคนในชาติให้มีหัวใจเพื่อส่วนรวม ซึ่งไม่ได้นำเสนอไว้ในบทความนี้ว่า รูปแบบการบริหารมีผลต่อความมั่นคงลักษณะใด

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง การบริหาร จัดการศึกษานอกระบบและลักษณะสำคัญของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษา ถ้าผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดด้านต่าง ๆ นี้มาสังเคราะห์เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้เห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับ ตัวแปรต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน และนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาความมั่นคง จึงทำให้การออกแบบการวิจัยรอบคอบขึ้น

ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการวิจัยที่เหมาะสมแล้วที่ใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจะให้ข้อมูลเชิงลึก จะทำให้เข้าใจตัวแปรต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อใช้ในการตอบคำถาม การวิจัยโดยที่ไม่สามารถกำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งในประเด็นนี้ยังไม่ชัดเจนว่าผู้วิจัยเข้าไปทำการศึกษาภาคสนามได้ลึกเพียงใด แต่ผู้วิจัยได้พยายามเลือกวิธีการเก็บข้อมูลหลากหลายวิธีจนสามารถกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง คือ LIFE LONG Model ซึ่งเป็นการเสนอในลักษณะปัจจัยสำคัญหรือองค์ประกอบสำคัญ 8 ประการ ถ้านำปัจจัย 8 ประการที่ได้นี้มาสร้างเป็นรูปแบบ (Model) การบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูง แล้วนำรูปแบบนี้ไปทดลองใช้กับกรณีศึกษา (Case Study) ในการพัฒนาความมั่นคงงานวิจัยนี้จะมีคุณค่าต่อการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการพัฒนาขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนางานวิจัย

ปัญหาการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์สังคม ซึ่งมีความหมายจากการตีความของผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์สังคมนั้น มีความสลับซับซ้อนและมีความเป็นพลวัต จึงมีความจำเป็นที่ควรมุ่งศึกษาพฤติกรรมสังคม เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบบนพื้นที่สูงเพื่อความมั่นคง คือต้องแสวงหาความรู้โดยพิจารณาจากปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร จัดการศึกษานอกระบบ โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเน้นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย นั่นคือใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยต้องลงไปศึกษาในพื้นที่ด้วยตนเอง ทำการวิจัยในสนาม (Field Study) โดยมีประเด็นเสนอแนะ ดังนี้

1. ความศึกษาติดตามระยะยาวและเจาะลึก เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์สังคมเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษาตามจุดประสงค์การวิจัย ซึ่งมีความเป็นพลวัต
2. ควรศึกษาปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม โดยการมองจากหลายแง่มุม ใช้แนวคิดทฤษฎีที่มีความหลากหลายมาอธิบายปรากฏการณ์ เพื่อให้เห็นภาพเต็มรูปของปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเกี่ยวโยงของหน่วยงานย่อยๆ หรือบุคคลหลายกลุ่ม ซึ่งควรจะต้องพบตัวแปรที่ศึกษาจำนวนมากที่เป็นสหวิทยาการ ทำให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและมองเห็นภาพหลายแง่มุม
3. ควรเข้าศึกษาภาคสนาม ทำให้มีโอกาสได้ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมความเป็นจริง ทั้งในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม
4. ควรใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) คือนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อยๆ หลายๆ กรณี มาสรุปเป็นข้อมูลเชิงนามธรรมโดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบ
5. ควรมีการศึกษาปัจจัยหรือตัวแปรเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านจิตใจ ได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ เพราะองค์ประกอบด้านจิตใจ คือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน จึงจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้

การวิจัยภาคสนามตามข้อเสนอแนะนี้สามารถใช้ในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ทั้งการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค และการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษานอกระบบเพื่อความมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

สุรงค์ จันทวนิช. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.